

UTEYBE (Benî Uteybe)

Hindî ile Reşîdîler arasındaki mücadeleyi anlatan atışmalar meşhurdur. İbrâhim Paşa'nın 1818 Dir'iye kuşatmasında olduğu gibi Osmanlı ordusunda yer alan Uteybe kabilesine mensup askerler, Suûdîler'le (Abdülazîz b. Abdurrahman) Şerîfler (Şerîf Hüseyin) arasındaki mücadelelere katıldılar. İbn Suûd ile birlikte 1907'de Reşîdîler'e üstünlük sağlayan Uteybeliler, bundan sonra Suûdîler'le iş birliğine devam ettilerse de Şerîf Hüseyin'e karşı büyük sempati duyuyorlardı. Bir süre Şerîf Hüseyin'le beraber hareket ettiler, ardından Suûdîler'in safına geçerek Suudi Arabistan'ın kurulmasında önemli rol oynadılar. Kabile mensupları Uteybî nisbesiyle anılır. Bunlar arasında Şeyh Abdülhamîd b. Abdülazîz el-Es'adî ve Türkî el-Gaddâh gibi âlim, şair ve edipler sayılabilir. 1979'da Kâbe baskınına gerçekleştiren hareketin liderliğini Cühayman b. Muhammed el-Uteybî üstlenmişti. Günümüzde de Arap yarımadasında bilinen kabilelerin en büyüklerinden olan, Necid ve Kasım'de yoğun biçimde yaşayan Benî Uteybe ve kollarına Bahreyn, Küveyt ve Katar'da da rastlanır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Cemhere* (Nâcî), s. 264, 312, 383; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 241; Ali b. Tâceddin es-Sincârî, *Menâ'ihu'l-kerem fi ahbâri Mekke ve'l-beyt ve vülâti'l-Harem* (nşr. Mâcîde Faysal Zekerriyyâ – Melîk M. Hayyât), Mekke 1419/1998, IV, 186; V, 349-350, 355-356; A. Musil, *Northern Neğd*, New York 1928, s. 268-288; Ermin er-Reyhânî, *Târîhu Necdi'l-hadis*, Beyrut 1988, tür.yer.; Zekerriyya Kurşun, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hakimiyeti: Vehhabî Hareketi ve Suud Devleti'nin Ortaya Çıkışı*, Ankara 1998, s. 148, 167, 189; M. Süleyman et-Tayyib, *Mevsû'atü'l-kabâ'ili'l-Arabîyye*, Kahire 1421/2001, V, 744-894; Türkî el-Kaddâh el-Uteybî, *Qabiletü 'Uteybe fi kitâbâti'r-rehâleti'l-ğarbiyyin*, Beyrut 1426/2006; H. Kindermann – [C. E. Bosworth], "Uteyba", *El²* (İng.), X, 942-944.

MUSTAFA L. BİLGE

UTRÛŞ

(bk. HASAN el-UTRÛŞ).

UVEYM b. SÂİDE

(عويم بن ساعدة)

Ebû Abdîrrahmân
Uveym b. Sâide b. Âiş el-Ensârî
(ö. 23/644'ten önce)

Sahâbî.

Milâdî 570-580 yılları arasında Medine'de doğdu. Aslen Kuzey Arabistan'da yaşayan Belî kabilesinden geldiği ve Medine'ye Evs kabilesi boylarından birinin antlaşma-

lısı (halîf) olarak yerleştiği rivayet edilmişse de Uveym, Kubâ'nın sakinleri Evs kabilesinin Amr b. Avf oğullarındandır. Babası kabilenin ileri gelenlerindendi; annesi aynı kabilede Umeyre bint Sâlim b. Seleme'dir. Mekke'de Hz. Peygamber'le ilk defa görüşüp İslâm'ı kabul eden Medineliler'den birinin Uveym b. Sâide olduğu nakledilir. Vâkıdî'ye göre her iki Akabe biatına katılmış; Mûsâ b. Ukbe, İbn İshak ve Ebû Ma'ser es-Sindî'ye göre ise yalnız İkinci Akabe Biatı'nda bulunmuş ve Resûl-i Ekrem'i Medine'ye davet ederek onu ölümü pahasına korumaya söz verenler arasında yer almıştır. Medine'de özellikle kendi kabilesinde İslâm'ın yayılması için büyük gayret gösterdi. Hicret sırasında Medine'ye girmeden önce Kubâ'ya inen müslümanları ve ardlarından gelen Resûlullah'ı karşılayan ve ağırlayanların başında gelir. Hz. Peygamber onu bir rivayete göre Ömer, diğer bir rivayete göre Hâtîb b. Ebû Beltea ile kardeş ilân etti. Bedir, Uhud ve Hendek gazveleri başta olmak üzere Resûl-i Ekrem'in bütün seferlerine katıldı ve önemli görevler ifa etti. Resûlullah bir yerde konakladığında çadırının, bir eve girdiğinde o evin kapısında nöbet tutar, sorumsuz ve art niyetli kimselerin onun yanına girip rahatsız etmelerine engel olurdu. 2. yılda (624) yahudi Benî Kaynukâ kabilesinin Medine'den sürülmesine karar verince münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl, yahudilerden oluşan bir heyetin başında sürgünü durdurmak amacıyla görüşmek üzere Hz. Peygamber'in yanına geldiğinde kapıda Uveym b. Sâide ile karşılaştı ve onu dikkate almadan içeriye geçmek istedi. Karşısına dikilen Uveym kendisine Resûl-i Ekrem'den izin almadığı takdirde görüşemeyeceğini söyledi. Buna öfkelenen Abdullah zorla içeri girmeye kalkınca mukavemet gösteren Uveym, çıkan arbedede Abdullah'ı başından yaraladı ve onun Resûlullah'ın huzuruna girmesini engelledi (Vâkıdî, I, 178). Uveym, savaşlarda elde edilen ganimetlerin taksiminde ve devlet tarafından uygulanan kısas ve ölüm gibi cezaların infazında da görev alırdı. Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen, takvâ üzerine kurulu mescidin içinde ve çevresinde bulunup temizlenmeyi sevdiği belirtilen insanların (et-Tevbe 9/108) Kubâlılar olduğu nakledilmiş, Uveym b. Sâide'nin bunların içinde yer aldığı özellikle belirtilmiştir (İbn Sa'd, III, 459-460; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, s. 291).

H. Peygamber'in vefatından hemen sonra ensarın Benî Sâide çardağında top-

lanıp hilâfet konusunu görüştüğü haberi Mescid-i Nebevî'ye ulaşınca Hz. Ebû Bekir ve Ömer oraya gitmek üzere hareket etmiş, yolda Uveym b. Sâide önlerine çıkararak hararetli tartışmaların yaşandığı ensarın yanına gitmemelerini, hilâfet meselesini kendi aralarında halletmelerini tavsiye etmiştir (İbn Sa'd, III, 460). Gerek Ebû Bekir gerekse Ömer halife seçildiğinde Uveym b. Sâide kendilerine ilk biat edenlerden oldu. Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde (634-644) altmış beş veya altmış altı yaşında Medine'de vefat etti. Cenazesine katılan Ömer onu hayırlı bir insan diye nitelermiş, Resûl-i Ekrem devrinde cihad maksadıyla sancak açıldığında altında ilk toplananlardan birinin Uveym olduğunu belirtmiştir (Buhârî, s. 44; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, s. 291-292). Uveym'in Hz. Peygamber hayatta iken vefat ettiğine dair rivayet muteber sayılmamıştır. Resûlullah'ın "cennetlik bir insan" dediği Uveym (İbn Sa'd, III, 459) Hazrec kabilesinden Ümâme bint Bükeyr b. Sa'lebe ile evlenmiş ve Utbe, Süveyd, Karaza, Abdurrahman adlarında oğulları olmuştur. Kendisinden yedi rivayet intikal etmiş, bu rivayetler oğulları Utbe ve Abdurrahman tarafından nakledilmiştir (İbn Hazm, s. 180-181; İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 155).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 102, 159, 178, 305, 405, 498, 516; II, 1073; İbn Hişâm, *es-Sire²*, II, 433, 506, 688; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 218, 219, 220; III, 272, 459-460, 553; Buhârî, *et-Târîhu's-şagîr*, s. 44; Belâzürî, *Ensâb*, I, 239, 241, 253, 271, 275, 332; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-sahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 180-181; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), III, 1248; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ²*, I, 503-504; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: 'Ahdü'l-Hulefâ'r-râşidin*, s. 291-292; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Beyrut 1415/1995, IV, 619-620; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984, VIII, 155; M. Saîd Mübeyyaz, *Mevsû'atü hayâti's-sahâbe*, Beyrut 1421/2000, V, 2917-2918.

MEHMET EFENDİOĞLU

UYEYNE b. HİSN

(عيسنة بن حصن)

Ebû Mâlik Uweyne b. Hısn
b. Huzeyfe el-Fezârî
(ö. 30/650 [?])

Fezâre kabilesinin reisi,
müellefe-i kulûbdan.

Asıl adı Huzeyfe olup geçirdiği bir yüz felci yüzünden gözleri küçüldüğü için "Uweyne" (küçük gözlü) lakabıyla tanınmıştır. Dedesinin babası Bedr'e nisbetle Uweyne b. Bedr diye de anılır. Babasının ölümünden